

aardrijkskunde CSE GL en TL

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommitteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommitteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aan het juiste antwoord op een meerkeuzevraag wordt 1 scorepunt toegekend.

Weer en klimaat

1 maximumscore 2

- 1 = juist
- 2 = onjuist
- 3 = juist

indien drie antwoorden juist	2
indien twee antwoorden juist	1
indien minder dan twee antwoorden juist	0

2 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de windkracht afneemt doordat obstakels (zoals reliëf, bomen en gebouwen) de wind afremmen.

3 maximumscore 1

weerkaart 2

Uit het argument moet blijken dat de isobaren boven Nederland op weerkaart 2 dicht bij elkaar liggen / dat er op korte afstand veel verschil in luchtdruk is (en het dus hard waait).

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juist argument.

4 maximumscore 1

- 1 = juist
- 2 = onjuist

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.

5 D

6 maximumscore 1

Juiste antwoorden zijn:

- Door ploegen komt de bodem los (waardoor de losse bodem makkelijk kan wegwaaien) / ontstaat er bodemerosie.
- In omgeploegd land is de verdamping (veel) hoger.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

7 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat de kleur wit ervoor zorgt dat het koeler wordt in huis / dat de kleur wit haast geen zonnewarmte vasthoudt / dat de kleur wit het zonlicht reflecteert/terugkaatst.

8 maximumscore 2

1 = juist

2 = juist

3 = juist

indien drie antwoorden juist

2

indien twee antwoorden juist

1

indien minder dan twee antwoorden juist

0

9 maximumscore 1

Fairbanks

Uit de verklaring moet blijken dat Fairbanks op hogere breedte/noordelijker ligt, waardoor er minder verdamping plaatsvindt (en er dus meer water beschikbaar is voor de vegetatie).

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juiste verklaring.

10 D

11 maximumscore 1

Juiste landschapskenmerken zijn:

- relatief vlak gebied / afwezigheid van hooggebergtes
- geen/weinig obstakels

Opmerking

Een antwoord dat alleen noemt dat daar veel wind is mag niet goed worden gerekend.

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

12 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste maatregelen zijn:

- industrieën verplichten om roetfilters te plaatsen
- aanschaf van elektrische auto's stimuleren
- automobilisten verplichten hun auto van een roetfilter te voorzien
- gebruik van duurzame energie stimuleren in de huishoudens
- gebruik van duurzame energie stimuleren in de industrie
- filters op stallen verplichten
- fietspaden aanleggen / het gebruik van de fiets stimuleren
- gebruik van openbaar vervoer stimuleren

per juist antwoord

1

13 A

14 maximumscore 2

1 = westkust

2 = 28

3 = tropische storm

4 = afnam

indien vier antwoorden juist

2

indien drie of twee antwoorden juist

1

indien minder dan twee antwoorden juist

0

15 maximumscore 1

tornado's

Uit het argument moet blijken dat mensen bij een tornado zo snel mogelijk in een stevig huis moeten gaan omdat een tornado, in tegenstelling tot een orkaan, onvoorspelbaar is / omdat bij een tornado geen tijd is om te evacueren.

Opmerkingen

- *Ook mag goed worden gerekend dat bij een orkaan in het kustgebied schuilen in een kelder niet verstandig is in verband met overstromingsgevaar.*
- *Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juist argument.*

Water

16 D

17 **maximumscore 1**

Uit het antwoord moet blijken dat deze vaarwegen belangrijk zijn voor de scheepvaart / voor de toegankelijkheid van de havens van Rotterdam en Antwerpen.

18 **maximumscore 1**

1 = meer

2 = af

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.

19 **maximumscore 1**

aanlandige wind

Het zand beweegt zich in (noord)oostelijke richting. / Het zand is ten noordoosten van de Zandmotor afgezet. / Het zand wordt langs de kust boven de zandmotor afgezet.

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juiste aanwijzing.

20 **maximumscore 1**

Juiste natuurlijke factoren zijn:

- de zeestroming
- de eb- en vloedwerking
- de golven

21 **maximumscore 1**

zandgrond

Uit het antwoord moet blijken dat in zandgrond meer water infiltreert dan in kleigrond.

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij de juiste keuze met een juiste oorzaak.

22 **maximumscore 1**

Uit het antwoord moet blijken dat de stuwen het waterpeil op voldoende hoogte moeten houden / de rivier bevaarbaar moeten houden.

Vraag	Antwoord	Scores
23	<p>maximumscore 1</p> <p>Voorbeelden van een juist voordeel zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – Het water kan beter doorstromen bij hoogwater. / De doorstroming van de rivier wordt minder belemmerd. – Het waterbergend vermogen van de uiterwaarden wordt groter. – Door obstakelverwijdering ontstaat er meer ruimte voor de rivier in de uiterwaarden. 	
24	<p>maximumscore 2</p> <p>1 = politiek 2 = milieu 3 = cultureel 4 = economisch 5 = sociaal</p>	
	indien vijf antwoorden juist	2
	indien vier of drie antwoorden juist	1
	indien minder dan drie antwoorden juist	0
25	A	
26	<p>maximumscore 2</p> <p>Voorbeelden van juiste factoren zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – de grondsoort – de begroeiing – de hoogteverschillen – of de rivier bedijkt is of niet – de aanwezigheid van stuwdammen – de aanwezigheid van los materiaal – de stroomsnelheid van het water – de hoeveelheid neerslag in het stroomgebied 	
	per juist antwoord	1
27	B	
28	<p>maximumscore 2</p> <p>1 = droger 2 = minder afhankelijk 3 = niet-duurzaam</p>	
	indien drie antwoorden juist	2
	indien twee antwoorden juist	1
	indien minder dan twee antwoorden juist	0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

29 maximumscore 1

Uit het antwoord moet blijken dat in het kader van het Zuidoost-Anatolië Project stuwweren zijn aangelegd.

30 maximumscore 1

De kans op verzilting in dit gebied neemt toe. / Door de hitte zal veel irrigatiewater verdampen.

Bevolking en ruimte

31 C

32 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste oorzaken zijn:

- opkomst van de pil/voorbehoedsmiddelen
- betere seksuele voorlichting
- emancipatie
- ontkerkelijking
- stijging van de welvaart
- invoering van de oudedagsvoorzieningen/AOW

per juist antwoord

1

33 maximumscore 1

1 = onjuist

2 = onjuist

Opmerking

Het scorepunt alleen toekennen bij twee juiste antwoorden.

34 maximumscore 2

1 = juist

2 = juist

3 = juist

indien drie antwoorden juist

2

indien twee antwoorden juist

1

indien minder dan twee antwoorden juist

0

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

35 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste oorzaken zijn:

Er trekken veel mensen weg omdat

- er weinig werkgelegenheid in de steden in het oosten van Duitsland is.
- er meer kansen liggen in het westen en zuiden van Duitsland.
- de lonen (in de steden) in het oosten van Duitsland lager liggen dan in het westen en zuiden van Duitsland.

Er vestigen zich weinig mensen in het oosten van Duitsland omdat

- het oosten van Duitsland de (economische) achterstand van de opdeling van Duitsland nog niet ingehaald heeft.
- er in het oosten van Duitsland minder werkgelegenheid is dan in het westen en zuiden van Duitsland.

per juist antwoord

1

36 maximumscore 1

bevolkingsgrafiek 1

Voorbeelden van een juist argument zijn:

- De gevolgen van de Eerste Wereldoorlog en van de Tweede Wereldoorlog zijn duidelijk zichtbaar.
- Het geboortecijfer is nog hoog.
- Mensen werden gemiddeld nog niet zo oud.
- In bevolkingsgrafiek 2 zijn relatief veel ouderen.

Opmerking

Het scorepunt toekennen bij de juiste keuze met een juist argument.

37 maximumscore 2

Voorbeelden van juiste aanwijzingen zijn:

- Er is nu meer groen.
- Er zijn nu meer voorzieningen voor horeca, vrije tijd en cultuur.
- Er zijn nu meer winkels/winkelcentra gevestigd.
- Er zijn nu minder goederenspoorlijnen.
- Er zijn nu geen mijnbouwterreinen meer.
- Er zijn nu minder industrieterreinen.
- De grote stortberg is nu verdwenen / meerdere stortbergen zijn nu verdwenen.

per juist antwoord

1

38 maximumscore 1

Er is een mannenoverschot/vrouwentekort in China.

39 maximumscore 1

Voorbeelden van een juist antwoord zijn:

- aan de rand van de stad parkeerplaatsen (transferium) aanleggen met overstapmogelijkheden op openbaar vervoer
- meer metro-/tram-/trolley-lijnen aanleggen

Vraag	Antwoord	Scores
40	<p>maximumscore 1</p> <p>Bij de keuze toenemen zijn voorbeelden van juiste antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De verwachting is dat de trek naar de stad groot zal blijven waardoor er krapte op de woningmarkt zal blijven. – Door een grote toestroom van migranten zal er veel vraag zijn naar woonruimte. Dit zal de prijs opdrijven en daardoor zullen meer mensen in ‘Rat Communities’ verblijven. <p>Bij de keuze afnemen zijn voorbeelden van juiste antwoorden:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De economische groei/de welvaartstijging in China zal zorgen voor meer betaalbare woonruimte/zal woonruimte voor meer mensen betaalbaar maken. – De Chinese regering erkent het probleem en gaat meer betaalbare woonruimte creëren. <p><i>Opmerking</i> <i>Het scorepunt alleen toekennen als bij de keuze een juist argument is gegeven.</i></p>	
41	<p>maximumscore 2</p> <p>1 = veel 2 = hoge 3 = lager</p> <p>indien drie antwoorden juist 2 indien twee antwoorden juist 1 indien minder dan twee antwoorden juist 0</p>	
42	<p>maximumscore 1</p> <p>Juiste aanwijzingen uit de kaart zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – ligging aan de Chiang Jiang (waardoor het achterland goed bereikbaar is) – verbinding met het achterland via wegen 	
43	B	
44	B	
45	<p>maximumscore 1</p> <p>Voorbeelden van een juiste economische reden zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> – De grondprijzen in het centrum zijn hoog/stijgen, waardoor het aantrekkelijker wordt om een wolkenkrabber te bouwen die minder grondoppervlak nodig heeft dan laagbouw. – Er is schaarste aan grond/ruimtegebrek. 	

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 24 juni.

6 Bronvermeldingen

bron 1	buienradar.nl
bron 2, 3	vrij naar: www.knmi.nl
bron 4	vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., kaart 244
bron 5, 12	vrij naar: klimadiagramme.de
bron 6	vrij naar: www.vpro.nl/buitenland/nieuws/2014/10/groengoud2.html
bron 7	vrij naar: https://wallpaperstock.net/wallpapers/thumbs1/13982wide.jpg
bron 8	NOAA via WetterOnline
bron 9, 11	vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., resp. kaart 199A en kaart 198
bron 10	foto 1: https://oafairbanks.files.wordpress.com/2014/06/ak1ds-6399.jpg foto 2: www.housesittersamerica.com/files/regionphotos/Colorado-sign-kait-herzog.jpg
bron 13	vrij naar: www.mercurynews.com/wp-content/uploads/2017/08/windmap.jpg
bron 14	vrij naar: De Kleine Bosatlas, 61e ed. kaart 162
bron 15	vrij naar: NOS, AFP 01-06-2017
bron 16	www.buienradar.nl/nederland/weerbericht/blog-oud/orkaan-irma-743f18
bron 17	vrij naar: www.pinellascounty.org/emergency/images/tornado-warning-info.jpg
bron 18, 24, 28	vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., resp. kaart 41B, p.25 en p.234-235
bron 19	vrij naar: Wonen in Nederland, via https://slideplayer.nl/slide/2072479
bron 20, 30, 32	eigen archief, Cito/CvTE
bron 21	vrij naar: Provincie Zuid-Holland (i.s.m. DHV B.V. /H+N+S Landschapsarchitecten / Deltares) via De Bosatlas van Nederland Waterland, p.48 C1 en C2
bron 22	vrij naar: www.rijkswaterstaat.nl
bron 23	vrij naar: NOS
bron 25	vrij naar: Twan Teunissen, 28-11-2016
bron 26	vrij naar: www2.klett.de/sixcms/media.php/76/china_wasserfuehrung.jpg
bron 27	vrij naar: Bible History Online
bron 29	vrij naar: http://water.fanack.com
bron 31	USDA-FAS Office of Global Analysis
bron 33, 34	CBS, Bevolkingsstatistiek
bron 35	vrij naar: https://duitslandinstituut.nl/artikel/859/duitsland-vergrijst-in-hoog-tempo
bron 36	BiB 2016 / demografie-portal.de
bron 37	vrij naar: De Grote Bosatlas, 55e ed., p.101, kaarten G1 en G2
bron 38	vrij naar: www.landenweb.nl/images/imgchina/53BADB03-C515-4A14-B2792F00A7669350.jpg
bron 39	vrij naar: NOS, AFP 07-02-2016
bron 40	vrij naar: www.foodlog.nl , 02-01-2018 Jeroen Thijssen
bron 41	vrij naar: https://3opreis.bnnvara.nl/bestemming/beijing-2017
bron 42	vrij naar: www.consultancy.nl
bron 43	vrij naar: www.verspers.nl/video/join/8999/hutongs/#.WhRDBEriZdh
bron 44	eigen archief, Cito/CvTE

- bron 45 Diercke Regionalatlas Oostasië, p.8 kaart 1
bron 46 vrij naar: Frank de Kruif
bron 47 vrij naar: <http://geraldrusselman.waarbenjij.nu/reisverslag/2676832/sleepless-in-shanghai>
bron 48 www.theatlantic.com, Alan Taylor, 07-08-2013